

Okmányvizsgálat az üzleti életben

szaktanulmány

SZEMÉLYAZONOSÍTÁS, ÜGYFÉL-AZONOSÍTÁS

Az első dolog, amire felhívnanék a figyelmet, hogy a munkavégzés közben nem a köznap életből ismert művelet a személyazonosítás, hiszen nem magánember, hanem egy intézményt képviselő – annak nevében eljáró – személy végzi azt, akinek jogosultsága, kötelezettsége és felelőssége van a megfelelő azonosítással kapcsolatban. Az érintett szintén nem egy magánember, hanem az adott intézménnyel hivatalos kapcsolatban álló személy – nevezzük ügyfélnek –, akinek nemcsak jogai, de kötelezettségei és természetesen felelőssége is van. Az azonosítás művelete is eltér a magán-szférában alkalmazottól, annál több, tehát nem csupán szóhasználati különbség van a személyazonosítás és az ügyfél-azonosítás között. Ez a jelentős különbség leginkább a kockázat fogalmával jellemezhető. Felületes szemlélő számára a kockázat láthatatlan, leginkább a „BIZALOM” fala rejti el előlünk. Nem szabad megfeledkezni létezéséről, még akkor sem, ha egyébként munkahelyi feladataink között kiemelt helyen szerepel az ügyfél bizalmának megnyerése, erősítése. Mégis fontos az, hogy az ügyintézőben jelen legyen az egészséges kételkedés képessége, hiszen mások értékeinek kezelése csak felelősséggel, az előírások, a kötelezettségek és szabályok betartásával történhet, ilyenkor semmi helye a hitnek és a bizalomnak. A kockázat – az élet minden területén jelen lévő – megszüntethetetlen, de megismerhető és kezelhető tényező. Az eddigiekből is kitűnik, hogy az ügyfél-azonosítás csak hozzáértéssel, kellő körültekintéssel és személyazonosság igazolására alkalmas okmányok alapján végezhető el.

OKMÁNYBIZTONSÁG, KÖZHITELESSÉG

Az európai uniós csatlakozási folyamat során elérendő – a közigazgatás korszerű-

sítése tekintetében is fontos – közérdekű célok között kiemelkedő helyet foglal el a hatósági okmányok közhitelességének erősítése, az okmánybiztonság fokozása. A magas fokú biztonságot szolgálják az uniós követelményeknek is megfelelő – a legkorszerűbb okmánybiztonsági elemekkel ellátott – személyazonosító okmányok, a Belügyminisztérium országos informatikai hálózaton működő nyilvántartási rendszer, az okmányirodákban kialakított multifunkcionális munkaállomások, valamint az egységes elvek alapján képzett és vizsgáztatott nyilvántartási és okmány-ügyintézői kar. A személyazonosító okmányok közhitelessége is ezeknek köszönhető, azaz **hozzzáértő apparátus segítségével ellenőrzött adatok kerülnek a „hamisításvédt” okmányokba és a – nemzetközi szabványoknak is megfelelő – közhiteles központi nyilvántartásba.**

Az okmányban szereplő adatok rögzítési – kitöltési – módszereinél elsődleges az adatok megváltoztathatatlanságának biztosítása, de legalább ilyen fontos igény manapság a gépi olvashatóságnak való megfelelés is. Kézzel kitöltött személyazonosító okmány ma már nem igen kerül kibocsátásra a világon. **A gépi kitöltési technikák bőséges tárháza áll rendelkezésünkre, az egyszerű nyomtatótól kezdve az optikai, mágneses vagy digitális**

kódolással készül, csak speciális eszközzel olvasható változatokig.

A különböző okmányok „megbízhatósága” főként az alkalmazott biztonsági elemek számától és minőségétől függ. Ezek a korszerű, és nemzetközi gyakorlatban is alkalmazott biztonsági, védelmi elemek szabad szemmel nem mindig láthatók, és ellenőrzésükhöz is legtöbbször segédeszközre van szükség. Hasonlóan a bankjegyek védelméhez, az okmányokon is megtalálhatók az UV-fényben fluoreszkáló vagy hőmérsékletre változó színű biztonsági elemek. **Találkozhatunk térhatású vagy mozgási effektust érzékeltető kinogramokkal, illetve csak áteső fényben látható biztonsági jegyekkel.**

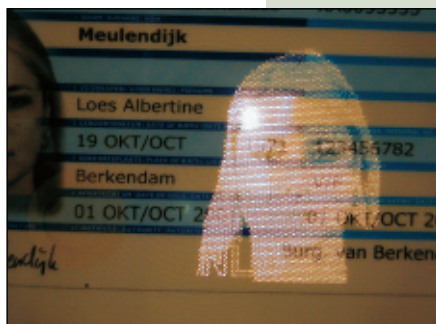
Az okmányok felhasználása szempontjából két esetet érdemes élesen megkülönböztetni. Az egyik esetben az okmányból adatokat olvasunk ki és használunk fel (például: lakcím, születési idő), míg a másik esetben, a személyazonosság megállapításakor, az okmányt bemutató személy és az okmány összetartozóságát kell ellenőrizni. Ahogy már az előzőekben is említettem, a fénykép alapján történő ellenőrzés nem a legjobb módszer a személyazonosság megállapítására.

Az okmány és az azt bemutató személy egyezőségének megállapítása sarkalatos kérdés az azonosításban. A hamisítók leggyakrabban megváltoztatják a fotót, ezért az okmánykibocsátók külön technikákat vetnek be az okmányban rögzített fénykép védelmére. Alapkövetelmény, hogy a fényképet ne lehessen észrevétlenül eltávolítani, megváltoztatni vagy másikkal kicserélni. Ez persze csak újabb védelmi elemek alkalmazásával biztosítható. A hazai okmányokon holografikus elemeket tartalmazó biztosító fóliát használnak. **Teret hódított magának az okmánybiztonsági**

elemek között a fénykép megváltoztatását szinte lehetetlenné tevő második úgynevezett „szellemkép”, melyet az eredeti fényképtől eltérő technológiával

visznek fel. Ezek közül az egyik legbiztonságosabb megoldás a perforációs technikával készült kép, amely csak át-eső fényben látható.

Igaz, hogy a személyazonosító okmányokban a fényképek védelme már megoldott, de az arcképek összehasonlítása még mindig számos bizonytalanságot hordoz. Éppen ezért az idők során igyekeztek a szakemberek más – a fénykép alapján történő személyazonosítást – helyettesítő, kiegészítő megoldásokat is találni. Így a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás egyre fontosabb szerepet kap. Ilyen például az ujjlenyomat alapján történő azonosítás.

Köztudott, hogy az Amerikai Egyesült Államok egyes tagállamainak személyazonosító okmányaiában régóta megtalálható volt az okmány „tulajdonosának” ujjlenyomata, de csak egyes államokban. Forradalmi változást hozott e téren a szeptember 11-ei terrortámadás. Mint ismeretes, a vízummal beutazók ujjlenyomatait rögzítik, nyilvántartják. Ugyanekkor gyorsult fel az élet e téren Európában is.

Az Európai Unió országai közös szabványt dolgoztak ki a biometrikus azonosításra épülő útlevélek bevezetésére, tehát a mindennapi életben is hamarosan talál-

kozhatunk velük, bár csak digitálisan kódolt formában lesz az okmányban, tehát csak a hatóságok személyazonosító tevékenységét forradalmasítja.

A személyazonosító okmányokban alkalmazott biztonsági elemek közül jó néhány megtalálható a mindennapi életben, vagy az üzleti életben használatos más dokumentumokon is. Célszerű jártasságot szerezni az okmánybiztonsági elemek felismerésében, hiszen ezek a módszerek az élet számos területén csökkenthetik azokat a kockázatokat, melyek kikerülése egyre nehezebb.

A személyazonosító okmányok biztonsági elemeit – nem minde! – a kibocsátó államok a kibocsátáskor különböző mértékig, különböző módon és formában közzéteszik. Ezek az adatok nyilvánosak, közhasznúak és a mindennapi életben alkalmazandók. Hozzá tartozik az állampolgári ismeretekhez, hogy ismerjük saját okmányunkat, és praktikus előnyei lehetnek, ha a többi forgalomban lévő okmányról is rendelkezünk ismeretekkel.

Közhitelesség fontos eleme, hogy az állampolgárok ismerjék az okmányokon alkalmazott védelmi elemeket, amelyek védik adataikat, megakadályozzák meghamisításukat. Ez megalapozza azt az elengedhetetlen közbizalmat, hogy egyrészt senki nem tud visszaélni az adataikkal, másrészt megbízhatunk mások által bemutatott okmányban, nem esünk áldozatul egy esetleges csalásnak.

A bonyolult védelmi technikák megkínálják, hogy az okmányok ellenőrzését foglalkozásszerűen végzők rendelkezzenek megfelelő eszközökkel, kellő szakmai körültekintéssel és felkészültséggel.

Az okmányvizsgálat során alkalmazott vizsgálóeszközök lehetővé teszik az okmányok biztonsági elemeinek felismerését, kimutatják az esetleges hamisítási kísérletek nyomait. Használatuk egyszerű és diszkrét, nem zavarja sem az ügyintézőt, sem az ügyfelet.

Használhatunk ilyen kicsi, mobil készüléket, de ugyanígy alkalmasak a bankjegyz vizsgálathoz rendszeresített asztali berendezések is. Azt azonban mindenképpen vegyük figyelembe, hogy csak azokat a biztonsági elemeket fogjuk látni, amelyek az adott készülékkel kimutathatók. Ma már az okmányellenőrzéshez nem elegendő egy UV/A (365 nm) tartományban működő készülék. Okmányaink mindhárom UV-tartományban különböző jellemzőket mutatnak, tehát érdemi ellenőrzésük is csak több hullámtartományban történhet. Egyébként a bankjegyek esetében is célszerű két hullámsávban elvégezni az ellenőrző vizsgálatot.

Az okmányhamisítás, az első „igazoló” okirat megjelenésével azonos korú. Régmúlt időkől származó eseteket ismerünk – hamis pecsétetes királyi vagy pápai levelekről, úti passzusokról, rangot adományozó nemesi levelekről, földtulajdont érő iratokról. Mindez ma sincs másképpen, az okmányok meghamisítása talán népszerűbb mint valaha. A nyomdatechnika fejlődésével és a berendezések árának viszonylagos csökkenésével a hamisítás szinte ipari méreteket öltött. Havonta hallhatunk híradást okmányhamisító nyomdászbandák lefűléséről, láthatunk képeket, a szobát teljesen elborító, hihetetlen mennyiségű hamis okmányról. Sajnos ez a tevékenység is szervezett jellegűvé vált. Ezért egyes banki csalások megjelenésekor szinte biztosak lehetünk abban, hogy az elkövetők rövid idő alatt „elárasztják” a teljes szektort termékükkel. A kísérletező kedvű bűnözőcsoportok egymás között is adják-veszik a működőképesnek ítélt technikákat.

Mint az látszik, az okmányok és ezen belül a személyazonosító okmányok megbízhatóságának jelentősége az elmúlt időszakban egyre növekedett. Az élet egyre több területén válik fontossá, hogy gyorsan és pontosan, lehetőleg tévedésektől mentesen megállapítható legyen valakinek a sze- ➤

Okmányvizsgálat az üzleti életben

☞ mélyazonossága, és ezáltal jogosultsága az adott dolog megtételéhez. Az azonosítás biztonságához fontos társadalmi, gazdasági és magánérdek fűződik. Talán elsőik között ismerték fel a személyazonosítás fontosságát a pénzintézetek. A legtöbb pénzintézet ma már képzeli dolgozóit, hogy szakszerűen elláthassák a név-aláírások, valamint személyazonosító okmányok, köz- és magánokiratok ellenőrzését. Általánosan elfogadott, hogy a pénzintézet nem alkalmazhat képzetlen – laikus – munkaerőt, mivel ezzel sérülne a pénzintézet szakszerűségét előíró – és törvényileg megkövetelt – társadalmi elvárás. Az államigazgatás különböző területein, az önkormányzatokban, az okmányirodákban, a rendvédelmi szerveknél azonos, vagy még szigorúbb követelmények jellemzőek.

OKMÁNYTÁRAK

Az eredményes okmányvizsgálathoz a megfelelő okmányvizsgáló készülék mellett szükség van az ellenőrzendő okmány típusának megfelelő, eredeti okmány adataira, hogy az összehasonlítás – az eredetiség megállapítása – elvégezhető legyen. Ez – hazai viszonylatban – több mint húsz személyazonosító okmány, több száz ellenőrzési pontjára vonatkozó adatot jelent. Fontos a minták naprakészsége is, hiszen az európai uniós törekvések miatt jelentős okmányreform folyik mind hazánkban, mind a tagállamokban. A külföldi személyazonosító okmányok esetében még nagyobb adathalmaz kezelésével kell számolnunk. Ezek az adatok egyszerű tanulással nem sajátíthatók el. Arra építeni az okmányellenőrzést, hogy az ügyintéző fejben tartott adatokból dolgozzon, igen nagyfokú felelőtlenség. A pontos és aktuális információkat különböző okmánytárakban találhat-

juk meg. **Több könyv alakban és elektronikusan is elérhető okmánytár hozzáférhető a hazai piacon. Magyar és külföldi kiadványok, amelyek precíz információkkal szolgálnak az ellenőrzéshez.**

A TUDÁSRA ALAPOZOTT OKMÁNYVIZSGÁLAT

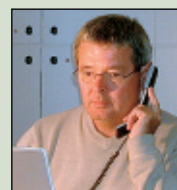
A kockázatok csökkentésének módja általában a megelőzés. Ezen belül hatékony eszköz az ügyintézők felkészítése során speciális okmányvizsgálati ismeretek, módszerek oktatása.

A bonyolult védelmi technikák megkívánják, hogy az okmányellenőrzést végzők kellő szakmai felkészültséggel rendelkezzenek. Ma már nem elegendő az „általános” műveltség!

Egy kielégítő képzési programnak két speciális szakterület ismereteiből kell válogatni (írasszakértői, okmányszakértői alapismeretek). Az kézenfekvő, hogy a hazai és az európai személyazonosító okmányok vizsgálatához szükséges ismeretek azono-

sak, de hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy a bankjegyek biztonsági elemei is ugyanolyan technológiákkal, eszközökkel és anyagok felhasználásával készülnek, ezért vizsgálatuk is az okmányszakértői alapismeretekre támaszkodik. Az aláírások vizsgálata pedig „az első kis lépés a biometrikus alapú személyazonosítás felé”. A képzéssel nemcsak a személyazonosító okmányok ellenőrzését tehetjük biztonságosabbá, hanem valamennyi fontos és védett dokumentum kezelése szakszerűbbé és kockázatmentesebbé válik. Minderre igen nagy szükség van, hiszen az államigazgatás, az üzleti szféra és különösen a bank ügyintézési pontjain egyre nagyobb számban és egyre rövidebb idő alatt kell kiszolgálni az igényeket. Ez önmagában is fokozott kockázatot jelent. Az ügyfélforgalom növekedése egyben azt is jelenti, hogy az ügyintézői tévedés bekövetkezésének valószínűsége természetesen megnő. A kockázatok csökkentésének legjobb és legolcsóbb módja általában a megelőzés. Szükséges, de nem elégséges a személyi és tárgyi feltételek biztosítása. Ezen túlmenően elengedhetetlen az ügyintézők felkészítésének javítása, a szakszerű és pontos ismereteket nyújtó képzés bevezetése.

Bozsik József bozsik@budanet.hu

Bozsik József

névjegy

2004 – BudaNet C.
Tanácsadó Kft.
ügyvezető igazgatója

Szakterületei az alábbiak:

Oktatás – Akkreditált tanfolyami képzés, elektronikus oktatóanyagok, távoktatás • „Ügyfél-azonosítás: aláírás- és okmányvizsgálat” • Okmánytár és vizsgálóeszközök • Bankbiztonsági képzési program

Informatika – Informatikai beruházás ellenőrzése, értékelése • Integrált vállalatirányítási rendszerek felülvizsgálata és minősítése • Adatvédelem, adatbiztonság

Bank – Banki rendszerek biztonsági problémái • Kockázatelemzés, krízishelyzetek kezelése • Bankbiztonsági rendszer kialakítása és működtetése • Bankkártyaproblémák kezelése

1986–1993 – HM El Rt. rendszerfejlesztő, programozó • Export rádióelektronikai rendszerek fejlesztése, telepítése.

1975–1986 – Állami Népszámítógépesítési Hivatal programozó, rendszerszervező • Adatbiztonság, adatvédelem

